

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.О.ДЕКАНА ФСП

Яна ЦИМБАЛЕНКО

(ініціали, прізвище)

« 28 » вересня 2020 р.

ГЕНДЕРНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

назва навчальної дисципліни)

(шифр за ОНП (2020) В 1)

ПРОГРАМА навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий) рівень
(назва освітньо ступеня)

спеціальністю 032 Історія та археологія
(шифр і назва)

Освітня програма Історія
(назва)

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології та права
(назва факультету, інституту)

Протокол № 1 від 28 вересня 2020р.

Голова методичної комісії
Костянтин ПОПОВ
(ініціали, прізвище)

« 28 » вересня 2020 р.

Київ - 2020

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

доц. каф. історії, доцент, к.і.н. Лабур Ольга Володимирівна

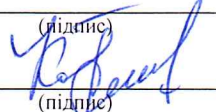
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

зав. каф. історії; проф., д.і.н. Костилова Світлана Олександрівна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри Історії
(повна назва кафедри)

Протокол від "10" вересня 2020 року № 2

Завідувач кафедри історії
(голова НМКУ 032 «Історія та археологія», гарант ОНП доктора філософії «Історія»)

(підпис)

(Світлана КОСТИЛЄВА)
(ініціали, прізвище)

"10" вересня 2020 року

Програму ухвалено на засіданні НМКУ 032 «Історія та археологія»
(протокол №2 від 10.09.2020р.)

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набудуть таких загальних **програмних результатів навчання**:

ПРН 1	Уміти детально проектувати та переконливо представляти проект колективної науково-дослідної роботи для вирішення важливої проблеми в галузі
ПРН 2	Уміти на основі знань шукати й верифікувати різнотипні джерела, формувати з них джерельну базу достатню для вирішення конкретних дослідницьких завдань
ПРН 3	Знати й уміти використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології у практиці наукового дослідження та в освітньо-педагогічній діяльності.

В результаті вивчення дисципліни аспіранти:

а) зможуть:

- проводити гендерну експертизу історичних джерел, оцінювати достовірність історичної інформації,
- виявляти ідеологічну заангажованість та прояви андроцентризму в історичному знанні в минулому та повсякденні;
- самостійно проводити верифікацію гендерно маркованих міфів і пропагандистських штампів в різні періоди життя українців в/за межами етнічної території, в умовах колоніального статусу та часи екстремального насильства (війни, голоду, тоталітарної влади);
- сформувати власну дослідницьку «гендерну майстерню історика», успішно писати обґрунтування на різні гендерно марковані аспекти за темою свого дослідження.

б) зможуть дізнатися про:

- понятійний апарат, концептуальні засади та дослідницькі технології гендерного аналізу історичних процесів і явищ;
- зміни у проблематиці гендерно-історичних досліджень в залежності від історіографічних етапів і новітніх підходів;
- проблемні зони у співвідношенні періодизації і джерельної бази історії чоловіків і жінок, гендерній дихотомії публічно-приватного простору в історії України.

в) навчатися:

- визначати практичну цінність гендерної методології та використовувати передові знання для постановки своїх дослідницьких стратегій і завдань;
- виявляти ігноровані, помилкові або недостатньо опрацьовані історичні та історіографічні проблеми, що потребують додаткового чи нового трактування;
- здійснювати аналіз взаємозв'язку між гендерним дисплеєм (стереотипи, ідентичності, норми), розподілом влади та престижем, ієрархічних відносин між статтями в минулому і сучасному українського суспільства;
- обґрунтовано формулювати свою дослідницьку позицію, послідовність аргументації при здійсненні наукової діяльності, участі у різноманітних

проектах та стипендіальних програмах, пов'язаних із гендерною проблематикою.

г) отримують досвід з:

- аргументованого використання понять і термінів з гендерної верифікації історії, гендерної експертизи історичних подій і явищ;
- формування власних оцінок та версій щодо побудови культурного співіснування “жіночого” і “чоловічого” в історичному бутті українського суспільства;
- аналітичної роботи зі складними, проблемними і ідеологічно заангажованими питаннями з гендерної тематики як минулого, так і сучасного.

2. Зміст навчальної дисципліни

Розділ І. «Переглядаючи універсальність історіописання»: феміністична ревізія андроцентричного викривлення минулого і становлення концепту «гендер»

Тема 1.1. Традиційний феміністичний рух і «жіноче питання» XIX- початку XX ст. Посилення «жіночої теми» в історичних дослідженнях

Предмет, мета і завдання дисципліни. Витоки та ідейні засади феміністичного руху. Активізація емансипаційних ідей в ході Великої французької революції. «Декларація прав жінки і громадянки» Олімпії де Гуж. «Захист прав жінок» Мэрі Уолстонкрафт Боротьба за рівні права жінок і чоловіків. Отримання жінками виборчих прав як перше підґрунтя гендерної рівності. Розвиток феміністичної думки і практики в XIX ст. Суфражизм як жіноча історія здобуття політичних прав. Ліберальний і соціалістичний фемінізм. Основні завдання фемінізму як соціального руху. Створення жіночих організацій і їх консолідація на початку XX ст. Обговорення в суспільстві жіночих проблем і потреб, поява перших наукових досліджень з історії жінок.

Тема 1.2. Пожвавлення фемінізму в 1960-х рр. і пробудження нового соціального жіночого самоусвідомлення. Зародження жіночих студій в західній науці і виокремлення в них історичної фемінології («his-story» vs «her-story»).

Пожвавлення феміністичного руху в 1960-х рр. і пробудження нового соціального жіночого самоусвідомлення. Розширення завдань фемінізму. «Своя кімната» В. Вулф. “Друга стаття” С. де Бовуар. М. Бірд і поняття «жіночих досліджень». Поширення жіночих студій в західній науці і виокремлення в них історичної фемінології («his-story» vs «her-story»). Звернення феміністок до історії для пояснення суспільного пригнічення жінок. Жінки стають «видимими» в історії: жіноча емансипація, жіночий досвід, статус жінок. Подолання маргіналізаційного статусу жіночої історії і проблема їхньої інституалізації. Криза компліментарної ролі жіночої історії. Потреба в методологічних і понятійних трансформаціях.

Тема 1.3. Особливості термінологічного оформлення гендера в процесі розвитку теорії фемінізму і жіночих студій

Розрізнення понять «гендер» і «статева роль». Її фундаментальність для аналізу суспільного устрою, його нормативності і змін в різні історичні періоди. Дискусії серед дослідниць про необхідність впровадження категорії гендер. «Гендер як важлива категорія історичного аналізу» (Дж. Скотт). Відкриття нових горизонтів у дослідженні соціально сконструйованих відносин статей. Сенс терміну в ідеї соціального моделювання та конструюванні гендеру. Амбівалентність гендеру: “неможливо зрозуміти жінок інакше, ніж у порівнянні з чоловіками, так само як чоловіків годі зрозуміти без порівняття з жінками” (Дж. Скотт). Формування гендерної історії як «діалогічної» історії гендерних відносин. Проблема владних взаємозалежностей і ієрархій.

Розділ II. «Гендерна майстерня історика»: понятійний апарат і методологічні засади гендерного підходу в історії

Тема 2.1. Основні трактування гендера як соціального і розумового конструкту. Міждисциплінарна складова понятійного апарату. Вплив постмодернізму і постструктуралізму на нові розуміння і інтерпретації гендеру.

Вплив методологічного інструментарію гендерної соціології та психології на формування більшості методів гендерної історії. Етнографічний метод проникливого спостереження (метод інсайдера) та антропології в гендерному аналізі. Взаємопроникнення дослідницького інструментарію гендерної та усної історій, повсякдення, ментальностей, психоісторії, макро- і мікроісторій.

Різноманіття визначень гендеру: як ідеологічної системи (Г. Рубін, А. Річ), мережі владних повноважень (Д. Скотт), культурної схеми (С. Бем), системи міжособистісної взаємодії (Г. Гарфінкель), соціального інституту (Дж. Лорбер), як уявлення, презентація (Т. Де Лауретіс), процес конструювання ідентичностей (Дж. Батлер). Певна невизначеність та проблемність категорій гендеру. Міждисциплінарна складова понятійного апарату. Вплив постмодернізму і постструктуралізму на нові розуміння і інтерпретації гендеру. Гетеросексуальність гендерної історії. Перетворення гендеру на засіб окреслення влади. Розгляд концепції універсальної жіночості.

Тема 2.2. Варіативність і множинність методів і методик аналітичної роботи (гендерна експертиза, деконструкція гендерних ієрархій, метод спостереження, дискурсивний аналіз, інтерв'ю, кількісні і якісні методи та ін.). «Чоловіче» і «жіноче» в історії. Співвідношення жіночої і гендерної історій.

Спрямованість гендерної методології на синтезі і акумуляції методів і методик різних соціогуманітарних наук та історичних субдисциплін. Синтезуюча функція гендерного підходу в історії (Н. Пушкарьова). Закономірність використання множинності методів і методик аналітичної роботи в гендерно-історичних дослідженнях: від гендерної експертизи до якісних методів наукового аналізу. Місце і роль традиційних історичних дослідницьких методик в гендерно-історичному аналізі українського минулого і сьогодення.

“Чоловіче” і “жіноче” в історичному пізнанні. Політика і війна як чоловічі домени. “Гендерно чуттєва історія” (Ненсі Котт). Гендер: важлива категорія історичного аналізу (Джоана Скотт). “Культурні зустрічі впродовж гендерної межі” (Кетлін Браун). Проблема нормативних гендерних конструкцій. Тематика гендерної історії, специфіка періодизації, джерельної бази. Значення періодів прогресу для жінок. Співвідношення жіночої і гендерної історій. Нова жіноча історія на засадах гендерної методології.

Розділ III. «Набираючи силу»: гендерно-історичні студії в Україні на рубежі XX-XXI ст. і їх легітимізація в науковому просторі

Тема 3.1. Складність історіографічної ситуації в Україні: від марксистсько-ленінського трактування історії жінок до «відкриття» жіночої історії і гендеру. Внесок зарубіжної україністики і західних грантів в розвиток жіночої/гендерної історії.

Складність історіографічної ситуації в Україні: від марксистсько-ленінського трактування історії жінок до “відкриття” жіночої історії і гендеру. «Свій, чужий, інший»: проблема адаптація світових надбань з гендерної тематики в сучасній Україні. Вплив російськомовної наукової літератури на методологічне оформлення гендерно-історичного аналізу в сучасній Україні.

Роль ідеологічного світогляду дослідниці/дослідника у формуванні дослідження з історії жінок. “Теоретично нейтральної інтерпретації історії жіночих досліджень не існує” (Ж. Деріда, Дж. Скотт). Каталогізація “великих жінок”, збирання даних про жіночих рух і жіночий досвід. Деконструкція “вирішення” жіночого питання в СРСР. Вивчення ролі і становища жінок в суспільстві поряд із чоловіками. “Вписання” жіночого історичного досвіду в загальну картину історичного буття українців. Зростання робіт, стимульованих феміністичною наукою. Причини затяжного періоду впровадження в історичне знання гендеру як важливої категорії наукового аналізу.

Внесок зарубіжної україністики і західних грантів в розвиток жіночої/гендерної історії (М. Богачевська-Хомяк, М. Рубчак). Діяльність західних фондів у стимуляції феміністичних і критичних розвідок з жіночої/гендерної історії.

Тема 3.2. Створення центрів гендерних і жіночих студій, пробудження самосвідомості жінок-вчених. Інституалізація гендерної тематики в навчальні програми. Виникнення історичного ракурсу в чоловічих і квір-дослідженнях

Академізація жіночої історії. Проблемні і кризові зони в розвитку жіночої історії в Україні. Зв'язок жіночої історії з творенням категорії “жінки” як політичної ідентичності та жіночим рухом в Україні. Мережа центрів гендерних і жіночих студій в Україні. Київ, Харків, Одеса і Львів — чотири лідера, чотири різні напрямки жіночих/феміністичних/гендерних досліджень. Виникнення і діяльність Української Асоціації дослідників жіночої історії. Пробудження самосвідомості жінок-вчених і активізація їх публічної діяльності. Форми і засоби їхніх комунікативних зв'язків. Інституалізація гендерної тематики в навчальні

програми. Виникнення історичного ракурсу в чоловічих і квір-дослідженнях, історії сексуальності.

Розділ IV. «Нові історії»: гендерно марковане минуле України

Тема 4.1. Гендерно марковані міфи (про «жіночість», матриархат і Берегиню) як складова етнічної унікальності українців. Проблема співвідношення нації і гендеру в українській історії

Архетипні уявлення про Матір і Жінку в дохристиянські часи. Культ жінки-матері в українській міфології. Конструкція/деконструкція гендерно маркованих міфів в українській історіографії. Міф про матриархат (В. Охримович, С. Павличко). Міф про “жіноче начало” в українській ментальності (Б. Цимбалистий, О. Луценко). Міф про “жіночість” (М. Рубчак). Міф про Берегиню (О. Кісь, Т. Орлова).

Гендерні аспекти національного дискурсу в історії України. Ідея національної державності і потреба в ідеалізації гендерної симетрії історичного досвіду українців. Активізація виробленого в XIX ст. наукового постулату про високий статус жінки в українському суспільстві. Проблема гендерної симетрії/асиметрії в минулому українського суспільства в сучасній історичній науці. Гендерні аспекти національного дискурсу в історії України. Ідея національної державності і потреба в ідеалізації гендерної симетрії історичного досвіду українців.

Тема 4.2. Радянська ідеологема «вирішення жіночого питання» і її вплив на статус жінок і чоловіків в УРСР. «Контракт працюючої матері».

Зміни в соціальному становищі статей в радянський період. “Нова радянська жінка” і “новий радянський чоловік”. Гендерна сегрегація соціальних ролей, декоративна і символічна участь жінок в сфері державного управління. Зростання гендерних конфліктів (“війна статей чи гендерної радянської ідеології?”) і їх прояви в соціальному житті. Кар’єрне просування жінок і чоловіків у життєвому циклі за радянської доби.

Від “жіночого розкріпачення” до “вирішення жіночого питання”: перетворення ідеї про вирішення жіночого питання на догму в радянському дискурсі. Вбудовування цієї ідеологеми у загальний конструкт радянської ідеологічної системи. Деконструкція радянської ідеологеми в пострадянській літературі. Поняття “контракту працюючої матері” та ефект “скляної стелі”.

Тема 4.3. *Форми, ідеологія і етапи жіночого руху і активізму в Україні в XIX-XX ст. Жіноче благодійництво і сестринство. Організації українок в світі*

Перші жіночі організації в Україні, їхні цілі, ідеологія і спрямованість діяльності, зв'язки із міжнародним жіночим рухом. Формування національної специфіки жіночого руху в Україні в XIX-XX ст. Роль і значення просвітництва в жіночому активізмі. Заснуванням першого жіночого товариства у Станіславі та жіночого товариства О. Доброграєвої (Київ), «Клубу русинок», «Гурток українських дівчат», «Союзу українок». Феміністські ідеї ідеологів українського жіночого руху Н. Кобринської, С. Русової, Х. Алчевської та О. Кобилянської.

Зростання участі жіноцтва в діяльності різноманітних політичних партій з 90-х рр. XIX ст. Жіноча громада і її діяльність. Товариства взаємодопомоги і

оборони жінок в Харкові, Києві, Одесі на початку ХХ ст. Внесок жінок в організацію і діяльність Українського Червоного хреста. Зростання жіночої періодичної преси. Активізація громадської і політичної діяльності жінок, самоорганізації жінок після 1917 р. Жіночі з'їзди і утворення “Жіночого Українського союзу”. Українська жіноча національна рада (1919 р.) та її роль у налагодженні зв'язків з міжнародним жіночим рухом.

Специфіка жіночого активізму в Радянській Україні. Створення інституту жінвідділів як допоміжної ланки між партією і широкими масами трудящих жінок. Обмеження їх діяльності ідеологією класової боротьби. Прояви протестного руху жінок в 1920-1930-х рр. Ради жінок на підприємствах і установах у повоєнний період як форма контрольованих жіночих організацій.

Особливості сучасного жіночого руху в Україні. Зростання самосвідомості і самоорганізації жінок. Відродження традиційного жіночого руху (Жіноча громада, Союз Українок). Створення і діяльність соціально орієнтованих жіночих організацій (організація солдатських матерів, Ліга “Матері і Сестри — воїнам України”, Всеукраїнська спілка організацій багатодітних), громадських об'єднань ділових жінок та жінок-вчених. Відстоювання своїх прав і політична діяльність українських феміністичних організацій. Проведення Першого всеукраїнського з'їзду жіночих організацій (1994 р.).

Тема 4.4. Розмаїття жіночих образів в українській історії: великі/елітні жінки, жінки-відьми, жінки-воїни, жінки на маргінесі, жінки-революціонерки, жінка-домогосподарка

Дихотомічність світу жіночих образів в українській історії. Абсолютизація і культивування діяльності “видатних” жінок в українській історії. Образи великих княгинь Київської Русі, видатних діячок жіночого руху ХІХ-ХХ ст., радянських жінок-трудівниць. Демонізація жіночого в образах жінки-відьми і ворожки. “Полювання на відьом” в українському минулому. Образи войовничості українок від амазонок до військових: історичні ідеали і суспільні реалії. Жінки-шинкарки та покритки як етнічна специфіка жіночих образів на “маргінесі”. Викристалізування їх історіографічних канонів. Жінка-революціонерка як нова історична реальність і життєва стратегія, проблема материнства. “Мемуари революціонерок”: формування ідеологічного конструкту радянського образу революціонерки.

Тема 4.5 Масове залучення жінок до капіталістичної і радянської індустріалізації. Явища фемінізації низькооплачуваної праці і безробіття. Складний шлях жінок до професії: жінки в освіті і науці

Гендерно маркована продуктивна/непродуктивна праця індустріальної доби. Робота і дозвілля жінок і чоловіків різних соціальних прошарків доби капіталістичної модернізації в Україні ХІХ-початку ХХ ст. Робітники і робітниці, фемінізація низькооплачуваної праці. Наслідки масового залучення жінок до капіталістичного виробництва.

Роль жінок і чоловіків в радянській індустріалізації і колективізації. “Жінки на трактор”. Жіноча праця в радянській гендерній системі. Участь жінок в русі соцзмагань і рух стахановок. Система гендерно маркованих заохочень праці. Рух дружин-суспільниць. Паша Ангеліна і жіночі колективи ударниць. Масове

залучення жінок до суспільного виробництва. Місце жінок в структурі економічної діяльності. Влада, праця і гендер в сучасному українському суспільстві. Тенденції фемінізації безробіття. Прояви професійної сегрегації за ознакою статі в радянській і пострадянській часи в Україні.

Розвиток жіночої і чоловічої освіти в різні історичні часи. Інститути шляхетних дівчат, жіночі пансіони, єпархіальні училища, недільні школи. Складний шлях до освіти жінок у ХІХ – початку ХХ ст. Вищі жіночі курси в Києві, Харкові, Одесі. Уявлення про освіту жінок у працях видатних педагогів минулого (Коменський Я., Ушинський К., Алчевська Х., Русова С., Макаренка А., Сухомлинського В.). Вища жіноча освіта як показник змін життєвих стратегій українських жінок в історії ХХ ст.

Тема 4.6. Тіло і влада: історичні зміни сексуальності і інтимної сфери. Сексуальна революція. Гендерні аспекти материнства, батьківства та подружнього життя в різні історичні періоди і різних соціальних груп. Проблема розлучення і розподілу матеріальних благ

Перші дослідження про тіло, тілесність та сексуальність в традиційній культурі українців в історіографії ХІХ-ХХ ст. Соромицький фольклор. Формування концептів: “сексуальність” як історичного конструкту, що безпосередньо пов'язаний із цілісною системою суспільних відносин (М. Фуко) та “сексуальна культура” та її складові (сексуальний символізм, настанови й ціннісні орієнтації, соціальні інституції, нормативні заборони та приписи (І. Кон)). Гендерна експертиза сексуальної культури українців: жінка як заручниця забобон і примусів в залежності від стану свого тіла в різні історичні періоди. Сакралізація дівочої цноти. Контроль над народжуваністю і контрацепція. Вплив індустріальної модернізації, процесів урбанізації, тріумфу особистості та жіночої емансипації на норми сексуальної поведінки. Революційні зміни в сексуальних нормах раннерадянського періоду. Перші революційні радянські декрети про сексуальність. Дискусії про тіло, тілесність і інтимну сферу в 1920-х рр. Теорія “склянки води” О. Коллонтай. ”12 половых заповедей революционного пролетариата” А. Залкинд. Посилення контролю за тілом, сексуальністю і народжуваністю в тоталітарну добу сталінізму. Гендерна політика щодо абортів в Радянській Україні.

Етнічні стереотипи поведінки батьків в традиційній українській культурі. Зміни у шлюбно-сімейній звичаєвості в період польської і російської колонізації українських земель. Жіноче право та “материзна”. Гендерна сегрегація сімейних ролей в радянський час. Статус “мать-героїня” і приференції багатодітним жінкам. Шлюблюбно-сімейні устанавлення в сучасній українській сім'ї.

Тема 4.7. Гендерні ролі і стратегії виживання жінок і чоловіків в екстремальні часи воєн, підпілля, окупації, голодоморів, тоталітарного режиму

Гендерні аспекти війни і збройних конфліктів: гендерний дисбаланс у тилу і на фронті, відмінності у досвідах чоловіків і жінок. Жінка у війську як подвійна маргіналізація жіночого. Вони частіше стають біженками, жертвами звалтувань, потрапляють у сексуальне рабство. Але поряд з цим війни і збройні конфлікти виявляють нові появи жіночої дієздатності та певні емансипаційні ефекти війни на двох рівнях — особистісному і суспільному. Відмінності між самими жінками у

мотивах поведінки, переживаннях війни, оцінці свого досвід: жінки на примусових роботах, досвід евакуації, тилова праця, в'язні концтаборів, військовополонені. По два береги: активістки жіночого руху між патріотизмом і пацифізмом в роки Першої світової війни. Війна як прояв часткової гендерної рівності. Активізація жіноцтва в роки світових воєн і зростання емансипаційної свідомості у жінок. Зміни в гендерній політиці під час воєн. Масштаби участі радянських жінок в регулярному війську в роки Другої світової війни. Формування позитивної громадської думки про жінок в уніформі. Тіло і сексуальність у просторі війни: повсякденні практики, мотиви, додатковий ресурс для виживання. Мемуари жінок: пропаганда і замовчування. Усні спогади остарбайтерок: досвід примусової праці. Гендерні виміри голодоморів. Стратегії виживання жінок і чоловіків під час тоталітарної влади та підпіллі. Спогади учасниць підпільного руху. Партизанські шлюби і партизанські діти.

3. Заплановані види навчальної діяльності та методи навчання

З навчальної дисципліни в навчальному плані набору аспірантів поточного року та додатку до нього заплановано такі види:

- з навчальних занять: лекції, семінарські заняття
- з індивідуального завдання: реферат.

Основні методи навчання³

Під час вивчення навчальної дисципліни застосовуються стратегії активного й колективного навчання, які визначаються такими методами і технологіями:

- 1) методи проблемного навчання (проблемний виклад навчального матеріалу, частково-пошуковий (евристична бесіда) і дослідницький метод);
- 2) особистісно-орієнтовані технології, засновані на активних формах і методах навчання («мозковий штурм», наукова дискусія, експрес-конференція, круглий стіл);
- 3) інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують проблемно-дослідницьке спрямування навчання та активізацію самостійної роботи аспірантів (використання аудіо-, відео-підтримки навчальних занять). Розробка і застосування на основі комп'ютерних і мультимедійних засобів творчих завдань, доповнення традиційних навчальних занять засобами взаємодії на основі мережевих комунікаційних можливостей.

3.1. Лекційні заняття

З дисципліни рекомендується проведення 7 лекційних занять, на яких у робочій програмі кредитного модуля слід запланувати проведення експрес-контролів на останній лекції кожного тематичного розділу.

На лекціях розглядаються ключові теоретичні питання дисципліни, закладається підґрунтя для підготовки до семінарських занять, виконання самостійної роботи.

³ Активні методи навчання у вищому навчальному закладі / М. Дяченко-Богун // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. - 2014. - Вип. 14. - С. 74-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_14_14

№ п/п	Назва теми лекційного заняття
1	<i>«Переглядаючи універсальність історіописання»: феміністична ревізія андроцентричного викривлення минулого і становлення концепту «гендер»</i>
2	<i>«Гендерна майстерня історика»: понятійний апарат і методологічні засади гендерного підходу в історії.</i>
3	<i>«Набираючи силу»: гендерно-історичні студії в Україні на рубежі ХХ-ХХІ ст. та їх легітимізація в науковому просторі.</i>
4	Гендерно марковані міфи та ідеологеми в історії України
5	Жіночий рух та розмаїття жіночих образів в українській історії
6	Гендер та праця: історичний контекст
7	Гендерні ролі і стратегії виживання жінок і чоловіків в екстремальні часи воєн, підпілля, окупації, голодоморів, тоталітарного режиму

3.2. Семінарські заняття

З дисципліни рекомендується проведення 6 семінарських занять.

Основні завдання циклу семінарських занять: мають за мету сприяти поглибленому засвоєнню і закріпленню проблемних теоретичних питань навчальної дисципліни, встановленню зв'язку між загальними нормами культури наукової мови та практикою історичних досліджень.

Семінарські заняття проводяться у навчальних групах чисельністю 8–10 здобувачів.

На семінарських заняттях обговорюються питання, спрямовані на те, щоб закріпити знання теоретичних основ навчальної дисципліни, встановлюється зв'язок між загальними нормами культури наукової мови та практикою історичних досліджень для опрацювання історіографічної спадщини, а також формування підґрунтя для підготовки власних праць.

Приблизна тематика семінарських занять

№ п/п	Назва теми семінарського заняття
1	Тема 1.2.-1.3. Пожвавлення фемінізму в 1960-х рр. і пробудження нового соціального жіночого самоусвідомлення. Зародження жіночих студій в західній науці і виокремлення в них історичної фемінології («his-story» vs «her-story»). Особливості термінологічного оформлення гендера в процесі розвитку теорії фемінізму і жіночих студій
2	Тема 2.2. Варіативність і множинність методів і методик аналітичної роботи (гендерна експертиза, деконструкція гендерних ієрархій, метод спостереження, дискурсивний аналіз, інтерв'ю, кількісні і якісні методи та ін.). «Чоловіче» і «жіноче» в історії. Співвідношення жіночої і гендерної історій

3	Тема 4.2. Радянська ідеологема «вирішення жіночого питання» і її вплив на статус жінок і чоловіків в УРСР. «Контракт працюючої матері».
4	Тема 4.3. Форми, ідеологія і етапи жіночого руху і активізму в Україні в ХІХ-ХХ ст. Жіноче благодійництво і сестринство. Організації українок в світі.
5	Тема 4.6. Тіло і влада: історичні зміни сексуальності і інтимної сфери. Сексуальна революція. Гендерні аспекти материнства, батьківства та подружнього життя в різні історичні періоди і різних соціальних груп. Проблема розлучення і розподілу матеріальних благ
6	Тема 4.7. Гендерні ролі і стратегії виживання жінок і чоловіків в екстремальні часи воєн, підпілля, окупації, голодоморів, тоталітарного режиму .

3.3. Індивідуальне завдання

З навчальної дисципліни як індивідуальне семестрове завдання заплановано **реферат**.

Окремим індивідуальним завданням є реферат, який є відповідно до навчального плану обов'язковим для здобувачів усіх форм навчання. Метою його підготовки є поглиблене вивчення окремих питань з гендерної історії України, що дозволяють апробувати на практиці отримані навички і здатності.

В разі невиконання або не зарахування (0 балів) реферату здобувач не допускається до заліку.

Приблизна тематика (реферату):

1	Специфіка джерельної бази жіночої/гендерної історії та феномен «жіночого письма».
2	Культурно-просвітницька діяльність жіночих організацій української діаспори.
3	Українські жінки в фізичній культурі і спорті Радянської України 1920-1930-х рр.
4	«Жінка і соціалізм» А. Бебеля і її значення для формування соціалістичного напрямку жіночого руху.
5	Представництво українок в радянській авіації у довоєнний і воєнний періоди.
6	Участь українських жінок в селянському опорі радянській колективізації (1928-1932 рр.).
7	Гендерні виміри голодомору в Радянській Україні 1932-1933 рр.

4. Оцінювання результатів навчання

З навчальної дисципліни семестрова атестація проводиться у формі **заліку**. Залік проводиться на позаплановому семінарському занятті.

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна рейтингова система і університетська шкала оцінювання.

Для діагностики успішності навчання здобувачів рекомендується застосовувати **залікову контрольну роботу** (заліковий білет) у разі, якщо здобувач має стартові бали більше, ніж **0,4RD** та виконав необхідні умови допуску до заліку або вирішив підвищити свою оцінку.

Заліковий білет складається із *двох* теоретичних завдань.

Відповідно до вимог викладача на заліку студентам не дозволяється користуватись додатковим матеріалом.

Зразок залікового білету та завдання до нього додаються в додатку «**Діагностика результатів навчання**» (додаток А).

5. Рекомендована література

5.1. Базова література:

1. Богачевська-Хом'як М. Засади українського гендеру / Марта Богачевська-Хом'як // Критика. – 2006. – № 9 (107). – С. 14-16.
2. Будде Г. Ф. Пол истории / Г. Будде // Пол, гендер, культура; [под ред. Э. Шоре и К. Хайдер]. – М., 1999. – С. 131-155.
3. Кісь О. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології / Оксана Кісь // Український історичний журнал. – 2012. – № 2. – С. 159-172.
4. Кириленко С. О., Луняк Є. М. Гендерні історичні студії: світовий та вітчизняний досвід: навч.-метод. посіб. / С. О. Кириленко, Є. М. Луняк. – Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2019. – 200 с.
5. Скотт Джоан Гендер: полезная категория исторического анализа / Скотт Джоан // Введение в гендерные исследования. Ч. II: Хрестоматия; под ред. С.В. Жеребкина. – Х.: ХЦГИ, 2001; Спб.: Алетейя, 2001. – С. 405-436.

5.2. Додаткова література:

1. Айвазова С. К истории феминизма / С. Айвазова // Общественные науки и современность. – 1992. – № 6. – С. 153-168.
2. Богачевська М. Український жіночий рух з перспективи сторіччя: До 100-річчя від першого публічного. світського з'їзду жінок у Станіславові / Марта Богачевська // Альманах Станіславівської Землі: Зб. матеріалів до історії Станіславова і Станіславщини: Т.2. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1985. – С.792–797.
3. Буряк Л. Жінка в українському історичному наративі: автори, ідеї, образи / Лариса Буряк. – Київ: Національна академія управління, 2010. – С. 7-11, 21-23, 28-31.
4. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М.Маєрчик, О.Плахотнік, Г.Ярманової. Київ: Критика, 2017. – 217 с.
5. Гендерный калейдоскоп : [Курс лекций для вузов] / Рос. акад. наук, Ин-т соц.-экон. проблем народонаселения, Моск. центр гендер. исслед. ; [под общ. ред. М. М. Малышевой]. – М. : Академия, 2001. – С. 209-228.
6. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство; Під редакцією Л. Гентош, О. Кісь. – Львів: ВНТЛ-Класика. – 250 с

7. Женщины. История, Общество: сб.ст.; [под ред. В.Успенской]. – Вып.2. – Тверь, 2002.
8. Кісь О. Бунтівна наука. Феміністська парадигма в культурній та соціальній антропології (західний досвід) / Оксана Кісь // Сучасність.- 2008.- № 10 – С. 43-51.
9. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ-першої третини ХХ ст: типологія та європейській культурно-історичний контекст / Оксана Маланчук-Рибак. – Чернівці : Книги-ХХІ, 2006. – 499с.
10. Маскулинность как историческая проблема. Диалог со временем 31. Специальный выпуск: Нормы и девиации в гендерной истории и историографии / Гл.ред. Л.П. Репина. – Москва, 2010. – С.338–372.

5.3. Інформаційні ресурси:

1. Aspasia. The International Yearbook of Central, Eastern, and Southeastern European Women's and Gender History: <http://journals.berghahnbooks.com>.
2. International Federation for Research in Women's History <http://www.ifrwh.com>.
3. Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА»: <http://krona.org.ua>
4. Музей жіночої та гендерної історії: <http://gender.at.ua/>.
5. Українська асоціація дослідників жіночої історії: <http://www.womenhistory.org.ua>.

ДІАГНОСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

з навчальної дисципліни
«Гендерна історія України»

Зразок екзаменаційного білету

(Форма N Н-5.04)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)
(назва ступеня)

Спеціальність 032 Історія та археологія
(код і назва напрямку підготовки)

Освітня програма Історія
(код і назва спеціальності)

Навчальна дисципліна Гендерна історія України
(назва)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1 *Питання з I блоку питань*

2 *Питання з II блоку питань*

Затверджено на засіданні кафедри Історії
(назва кафедри)

Протокол № _____ від « _____ » _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) Світлана КОСТИЛЄВА
(Прізвище та ініціали)

ПИТАННЯ для формування екзаменаційних білетів*

Питання I з блоку питань I

1. Порівняйте розвиток феміністичної думки і практики в ХІХ ст. в Західній Європі, США і Україні? В чому Ви бачите спільні риси, національні відмінності, здобутки і невдачі?
2. Проаналізуйте особливості становлення українського жіночого руху в ХІХ – початку ХХ ст. у взаємодії націоналізму і фемінізму?
3. В чому полягало завдання фемінізму як соціального руху на початку ХХ століття? Як тоді жінки розуміли оскарження попередніх повсякденних гендерних автоматизмів?
4. Порівняйте жіночі організації до, в роки та після революції 1917 року, а також першого десятиліття радянської влади в Україні? В чому виявлялися відмінності й спільні риси?

5. Визначте основні історичні джерела та методи дослідження гендерних відмінностей та нерівностей у XX столітті.
6. Розкрийте жіночий досвід та стратегії виживання в екстремальні часи громадянської війни та Світових воєн XX ст. В чому Ви бачите їх відмінність від чоловічого?
7. Розкрийте основні напрямки і форми жіночого благодійництва XIX-сер. XX ст. Якою мірою це пов'язано із елітністю соціального статусу жінок?
8. Розкрийте труднощі отримання жінками освіти у XIX ст. Поясніть причини такої ситуації і неформальні шляхи досягнення вищої освіти.

Питання II з блоку питань II

1. Висвітліть основні інтерпретації поняття «гендер». Як вони змінилися під впливом ідей постмодернізму та постструктуралізму?
2. Як змінився статус жінок як робочої сили в радянські часи в Україні? Як ідеологічно це пояснювалося? Які визначення та пояснення цьому надали феміністки-історикині?
3. Які жіночі образи та як описувалися жінки в літературі середньовіччя і раннього модерну? Чому вони залежали від приписів «дозволеного»? Якою бачили «ідеальну» жінку?
4. Поясніть, які причини призвели до необхідності впровадження терміну «гендер»? Які можливості і складнощі виникли із його використанням?
5. Охарактеризуйте сучасну історіографічну ситуацію з жіночою/гендерною історією в Україні і світі.
6. Проаналізуйте перші дослідження про тіло, тілесність та сексуальність в традиційній культурі українців в історіографії XIX-початку XX ст.
7. Проаналізуйте основні стратегії виживання жінок і чоловіків під час тоталітарної влади та підпіллі. Визначте їхній гендерний аспект.
8. В чому Ви бачите завдання фемінізму як соціального руху у контексті критики універсальності історіописання?

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНУ КОНТРОЛЬНУ РОБОТУ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Рівень вищої освіти Третій (освітньо-науковий)

спеціальність 032 Історія та археологія

Освітня програма Історія

форма навчання Денна

Навчальна дисципліна Гендерна історія України

Модульна контрольна робота № _____

1

Викладач

Ім'я ПРІЗВИЩЕ

ПИТАННЯ для формування завдання з модульної контрольної роботи

1. Проаналізуйте візуальний контент плакатів (малюнків, фото) Радянського союзу (або з Вашого історичного періоду) із застосуванням гендерного підходу в історії.
2. Охарактеризуйте сучасну історіографію з гендерної проблематики дотичної до Вашої теми дисертаційного дослідження.
3. Охарактеризуйте історичні джерела з Вашої дисертаційного дослідження за гендерним маркером та виявіть їхній гендерно-історичний контекст.
4. Порівняйте гендерно марковану зарубіжну та українську історіографію за темою Вашого дослідження.
5. Проаналізуйте можливі гендерні підходи, методики, теорії та концепції, які, на Вашу думку, будуть найефективніші у Вашому дослідженні.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА

“

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. декана ФСП

_____ Яна ЦИМБАЛЕНКО

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 2020 р.

ГЕНДЕРНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

назва навчальної дисципліни

(шифр за ОНП В 1)

ПРОГРАМА навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий) рівень
(назва освітнього ступеня)спеціальністю 032 Історія та археологія
(шифр і назва)Освітня програма Історія
(назва)Ухвалено методичною комісією
факультету соціології та права
(назва факультету, інституту)Протокол № 1 від 28.09 2020р.Голова методичної комісії
_____ Костянтин ПОПОВ
(підпис) (ініціали, прізвище)« » _____ 2020 р.

Київ – 2020

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Зав.каф. історії, проф., д.і.н. Костиєва Світлана Олександрівна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Доц. каф. історії, доцент, к.і.н. Лабур Ольга Володимирівна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Розглянуто на засідання НМКУ032 №2 від 10.09.2020р.

Затверджено на засіданні кафедри історії

Протокол від “ 10 ” вересня 2020 року № 2

Завідувач кафедри Історії

_____ (Світлана КОСТИЄВА)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

“ 10 ” вересня 2020 року

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни **Гендерна історія України**
 складена відповідно до освітньої програми (ОНП-2020) «*Історія*»
 третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
 (рівень вищої освіти)

спеціальності **032 *Історія та археологія***
 (код і назва спеціальності)

Навчальна дисципліна належить до вибіркової частини навчального плану підготовка доктор філософії,

Статус навчальної дисципліни вибіркова

Обсяг навчальної дисципліни 3 (90 год.) кредити ЄКТС.

Міждисциплінарні зв'язки:

Навчальна дисципліна (кредитний модуль) викладається в 3-му семестрі на 2-му курсі навчання з освітньої програми «*Історія*» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня «*доктор філософії*»

В структурно-логічній схемі навчальна дисципліна перебуває у переліку вибірових дисциплін по формуванню універсальних компетентностей дослідника.

Має міждисциплінарні зв'язки із попереднім циклом загальної підготовки, а саме: з «Історичним джерелознавством», «Культурою мовлення і публічної презентації історичних досліджень». А також із деякими дисциплінами для здобуття універсальних компетентностей, насамперед, «Теорією і методологією історії» і «Історіографією історії України». Вони створюють загальні сприятливі засади для ефективного опанування структурою та змістом запропонованої дисципліни, зокрема щодо її світоглядних та методологічних складових

Навчальна дисципліна формує науковий світогляд у аспірантів з освітньої програми «*Історія*» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, та є базовою основою для підготовки розділів дисертаційної роботи.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою навчальної дисципліни є:

- підготовка здобувачів до поглибленого вивчення інформаційно-комунікаційних технологій в історичних дослідженнях, теорії і методології історичних досліджень, а також до написання й апробації дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а також до самостійної діяльності в ролі автора, редактора та рецензента наукових і науково-популярних праць зі спеціальності 032 «Історія та археологія».
- сприяти розширенню у здобувачів історичної свідомості, засвоєнню основних підходів до вимог, які ставляться до змісту, структури та оформлення результатів історичних досліджень, щоб вони отримали змогу повноцінної наукової комунікації в академічному середовищі за спеціальністю 032 «Історія та

археологія» та з широкими колами громадськості, аргументовано оцінювати результати дослідницької діяльності за спеціальністю.

– формування у здобувачів **компетентностей**:

ЗДАТНІСТЬ¹:

ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових досягнень, системного наукового мислення на основі загального культурного кругозору та фахових компетентностей історика-дослідника.
ЗК 2	Здатність до генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, розв'язання актуальних наукових та соціокультурних проблем.
ЗК 3	Здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей, синтезувати теоретичні знання (концепції) з результатами власних досліджень.
ФК 1	Здатність самостійно організовувати науково-дослідницьку діяльність, генерувати нові ідеї та аналітичні підходи при створенні власних дослідницьких програм і проектів, використовуючи сучасні теорії, методи та інформаційно-комунікаційні технології.
ФК 2	Здатність до опанування та активного використання у власних дослідженнях методологічних практик, що базуються на різних наукових школах та аксіологічних моделях.
ФК 3	Здатність до критично-оцінювального ставлення до історичної спадщини попередніх поколінь дослідників, їх досвіду, а також результатів сучасних досліджень, виявлення й аргументованої критики фальсифікованих і псевдонаукових розробок за спеціальністю історія та археологія.

Метою навчальної дисципліни є формування здатності:

- пошукової роботи, обробки та критичного аналізу історичної та історіографічної інформації;
- осмисленого використання гендерного маркера як дослідницької стратифікаційної категорії поряд із класом, станом, расою і етносом в характеристиці історичних процесів;
- самостійного генерування та упорядкування нових ідей, наукового тексту з використанням гендерної концепції;
- культури наукових диспутів з тематики гендерної історії, деконструкції випадків побудови владних (ієрархічних) гендерних відносин в минулому і сьогоденні.

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни².

¹ Мета навчальної дисципліни визначається через перелік компетентностей (здатностей вирішувати певні завдання), які має продемонструвати студент після засвоєння навчальної дисципліни. Узагальнені компетентності, що зазначені в освітній програмі надаються з відповідними кодами

² Завдання вивчення навчальної дисципліни подаються у вигляді системи знань та умінь із зазначенням певного рівня їх сформованості (Рекомендується використовувати таксономію Б. Блюма), що дозволяє визначити необхідний рівень оволодіння навчальним матеріалом та розробити засоби діагностики навчальних

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набудуть таких загальних **програмних результатів навчання**:

ПРН 1	Уміти детально проектувати та переконливо представляти проект колективної науково-дослідної роботи для вирішення важливої проблеми в галузі
ПРН 2	Уміти на основі знань шукати й верифікувати різнотипні джерела, формувати з них джерельну базу достатню для вирішення конкретних дослідницьких завдань
ПРН 3	Знати й уміти використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології у практиці наукового дослідження та в освітньо-педагогічній діяльності.

В результаті вивчення дисципліни аспіранти:

а) зможуть:

- проводити гендерну експертизу історичних джерел, оцінювати достовірність історичної інформації,
- виявляти ідеологічну заангажованість та прояви андроцентризму в історичному знанні в минулому та повсякденні;
- самостійно проводити верифікацію гендерно маркованих міфів і пропагандистських штампів в різні періоди життя українців в/за межами етнічної території, в умовах колоніального статусу та часи екстремального насильства (війни, голоду, тоталітарної влади);
- сформувані власну дослідницьку «гендерну майстерню історика», успішно писати обґрунтування на різні гендерно марковані аспекти за темою свого дослідження.

б) зможуть дізнатися про:

- понятійний апарат, концептуальні засади та дослідницькі технології гендерного аналізу історичних процесів і явищ;
- зміни у проблематиці гендерно-історичних досліджень в залежності від історіографічних етапів і новітніх підходів;
- проблемні зони у співвідношенні періодизації і джерельної бази історії чоловіків і жінок, гендерній дихотомії публічно-приватного простору в історії України.

в) навчатися:

- визначати практичну цінність гендерної методології та використовувати передові знання для постановки своїх дослідницьких стратегій і завдань;
- виявляти ігноровані, помилкові або недостатньо опрацьовані історичні та історіографічні проблеми, що потребують додаткового чи нового трактування;
- здійснювати аналіз взаємозв'язку між гендерним дисплеєм (стереотипи, ідентичності, норми), розподілом влади та престижем, ієрархічних відносин між статтями в минулому і сучасному українського суспільства;
- обґрунтовано формулювати свою дослідницьку позицію, послідовність аргументації при здійсненні наукової діяльності, участі у різноманітних

проектах та стипендіальних програмах, пов'язаних із гендерною проблематикою.

г) отримують досвід з:

- аргументованого використання понять і термінів з гендерної верифікації історії, гендерної експертизи історичних подій і явищ;
- формування власних оцінок та версій щодо побудови культурного співіснування “жіночого” і “чоловічого” в історичному бутті українського суспільства;
- аналітичної роботи зі складними, проблемними і ідеологічно заангажованими питаннями з гендерної тематики як минулого, так і сучасного.

2. Зміст навчальної дисципліни

Розділ I. «Переглядаючи універсальність історіописання»: феміністична ревізія андроцентричного викривлення минулого і становлення концепту «гендер»

Тема 1.1. Традиційний феміністичний рух і «жіноче питання» XIX- початку XX ст. Посилення «жіночої теми» в історичних дослідженнях

Предмет, мета і завдання дисципліни. Витоки та ідейні засади феміністичного руху. Активізація емансипаційних ідей в ході Великої французької революції. «Декларація прав жінки і громадянки» Олімпії де Гуж. «Захист прав жінок» Мэрі Уолстонкрафт Боротьба за рівні права жінок і чоловіків. Отримання жінками виборчих прав як перше підґрунтя гендерної рівності. Розвиток феміністичної думки і практики в XIX ст. Суфражизм як жіноча історія здобуття політичних прав. Ліберальний і соціалістичний фемінізм. Основні завдання фемінізму як соціального руху. Створення жіночих організацій і їх консолідація на початку XX ст. Обговорення в суспільстві жіночих проблем і потреб, поява перших наукових досліджень з історії жінок.

Тема 1.2. Пожвавлення фемінізму в 1960-х рр. і пробудження нового соціального жіночого самоусвідомлення. Зародження жіночих студій в західній науці і виокремлення в них історичної фемінології («his-story» vs «her-story»).

Пожвавлення феміністичного руху в 1960-х рр. і пробудження нового соціального жіночого самоусвідомлення. Розширення завдань фемінізму. «Своя кімната» В. Вулф. “Друга стаття” С. де Бовуар. М. Бірд і поняття «жіночих досліджень». Поширення жіночих студій в західній науці і виокремлення в них історичної фемінології («his-story» vs «her-story»). Звернення феміністок до історії для пояснення суспільного пригнічення жінок. Жінки стають «видимими» в історії: жіноча емансипація, жіночий досвід, статус жінок. Подолання маргіналізаційного статусу жіночої історії і проблема їхньої інституалізації. Криза компліментарної ролі жіночої історії. Потреба в методологічних і понятійних трансформаціях.

Тема 1.3. Особливості термінологічного оформлення гендера в процесі розвитку теорії фемінізму і жіночих студій

Розрізнення понять «гендер» і «статева роль». Її фундаментальність для аналізу суспільного устрою, його нормативності і змін в різні історичні періоди. Дискусії серед дослідниць про необхідність впровадження категорії гендер. «Гендер як важлива категорія історичного аналізу» (Дж. Скотт). Відкриття нових горизонтів у дослідженні соціально сконструйованих відносин статей. Сенс терміну в ідеї соціального моделювання та конструюванні гендеру. Амбівалентність гендеру: “неможливо зрозуміти жінок інакше, ніж у порівнянні з чоловіками, так само як чоловіків годі зрозуміти без порівняття з жінками” (Дж. Скотт). Формування гендерної історії як «діалогічної» історії гендерних відносин. Проблема владних взаємозалежностей і ієрархій.

Розділ II. «Гендерна майстерня історика»: понятійний апарат і методологічні засади гендерного підходу в історії

Тема 2.1. Основні трактування гендера як соціального і розумового конструкту. Міждисциплінарна складова понятійного апарату. Вплив постмодернізму і постструктуралізму на нові розуміння і інтерпретації гендеру.

Вплив методологічного інструментарію гендерної соціології та психології на формування більшості методів гендерної історії. Етнографічний метод проникливого спостереження (метод інсайдера) та антропології в гендерному аналізі. Взаємопроникнення дослідницького інструментарію гендерної та усної історій, повсякдення, ментальностей, психоісторії, макро- і мікроісторій.

Різноманіття визначень гендеру: як ідеологічної системи (Г. Рубін, А. Річ), мережі владних повноважень (Д. Скотт), культурної схеми (С. Бем), системи міжособистісної взаємодії (Г. Гарфінкель), соціального інституту (Дж. Лорбер), як уявлення, презентація (Т. Де Лауретіс), процес конструювання ідентичностей (Дж. Батлер). Певна невизначеність та проблемність категорій гендеру. Міждисциплінарна складова понятійного апарату. Вплив постмодернізму і постструктуралізму на нові розуміння і інтерпретації гендеру. Гетеросексуальність гендерної історії. Перетворення гендеру на засіб окреслення влади. Розгляд концепції універсальної жіночості.

Тема 2.2. Варіативність і множинність методів і методик аналітичної роботи (гендерна експертиза, деконструкція гендерних ієрархій, метод спостереження, дискурсивний аналіз, інтерв'ю, кількісні і якісні методи та ін.). «Чоловіче» і «жіноче» в історії. Співвідношення жіночої і гендерної історій.

Спрямованість гендерної методології на синтезі і акумуляції методів і методик різних соціогуманітарних наук та історичних субдисциплін. Синтезуюча функція гендерного підходу в історії (Н. Пушкарьова). Закономірність використання множинності методів і методик аналітичної роботи в гендерно-історичних дослідженнях: від гендерної експертизи до якісних методів наукового аналізу. Місце і роль традиційних історичних дослідницьких методик в гендерно-історичному аналізі українського минулого і сьогодення.

“Чоловіче” і “жіноче” в історичному пізнанні. Політика і війна як чоловічі домени. “Гендерно чуттєва історія” (Ненсі Котт). Гендер: важлива категорія історичного аналізу (Джоана Скотт). “Культурні зустрічі впродовж гендерної межі” (Кетлін Браун). Проблема нормативних гендерних конструкцій. Тематика гендерної історії, специфіка періодизації, джерельної бази. Значення періодів прогресу для жінок. Співвідношення жіночої і гендерної історій. Нова жіноча історія на засадах гендерної методології.

Розділ III. «Набираючи силу»: гендерно-історичні студії в Україні на рубежі XX-XXI ст. і їх легітимізація в науковому просторі

Тема 3.1. Складність історіографічної ситуації в Україні: від марксистсько-ленінського трактування історії жінок до «відкриття» жіночої історії і гендеру. Внесок зарубіжної україністики і західних грантів в розвиток жіночої/гендерної історії.

Складність історіографічної ситуації в Україні: від марксистсько-ленінського трактування історії жінок до “відкриття” жіночої історії і гендеру. «Свій, чужий, інший»: проблема адаптація світових надбань з гендерної тематики в сучасній Україні. Вплив російськомовної наукової літератури на методологічне оформлення гендерно-історичного аналізу в сучасній Україні.

Роль ідеологічного світогляду дослідниці/дослідника у формуванні дослідження з історії жінок. “Теоретично нейтральної інтерпретації історії жіночих досліджень не існує” (Ж. Деріда, Дж. Скотт). Каталогізація “великих жінок”, збирання даних про жіночих рух і жіночий досвід. Деконструкція “вирішення” жіночого питання в СРСР. Вивчення ролі і становища жінок в суспільстві поряд із чоловіками. “Вписання” жіночого історичного досвіду в загальну картину історичного буття українців. Зростання робіт, стимульованих феміністичною наукою. Причини затяжного періоду впровадження в історичне знання гендеру як важливої категорії наукового аналізу.

Внесок зарубіжної україністики і західних грантів в розвиток жіночої/гендерної історії (М. Богачевська-Хомяк, М. Рубчак). Діяльність західних фондів у стимуляції феміністичних і критичних розвідок з жіночої/гендерної історії.

Тема 3.2. Створення центрів гендерних і жіночих студій, пробудження самосвідомості жінок-вчених. Інституалізація гендерної тематики в навчальні програми. Виникнення історичного ракурсу в чоловічих і квір-дослідженнях

Академізація жіночої історії. Проблемні і кризові зони в розвитку жіночої історії в Україні. Зв'язок жіночої історії з творенням категорії “жінки” як політичної ідентичності та жіночим рухом в Україні. Мережа центрів гендерних і жіночих студій в Україні. Київ, Харків, Одеса і Львів — чотири лідера, чотири різні напрямки жіночих/феміністичних/гендерних досліджень. Виникнення і діяльність Української Асоціації дослідників жіночої історії. Пробудження самосвідомості жінок-вчених і активізація їх публічної діяльності. Форми і засоби їхніх комунікативних зв'язків. Інституалізація гендерної тематики в навчальні

програми. Виникнення історичного ракурсу в чоловічих і квір-дослідженнях, історії сексуальності.

Розділ IV. «Нові історії»: гендерно марковане минуле України

Тема 4.1. Гендерно марковані міфи (про «жіночість», матриархат і Березиню) як складова етнічної унікальності українців. Проблема співвідношення нації і гендеру в українській історії

Архетипні уявлення про Матір і Жінку в дохристиянські часи. Культ жінки-матері в українській міфології. Конструкція/деконструкція гендерно маркованих міфів в українській історіографії. Міф про матриархат (В. Охримович, С. Павличко). Міф про “жіноче начало” в українській ментальності (Б. Цимбалистий, О. Луценко). Міф про “жіночість” (М. Рубчак). Міф про Березиню (О. Кісь, Т. Орлова).

Гендерні аспекти національного дискурсу в історії України. Ідея національної державності і потреба в ідеалізації гендерної симетрії історичного досвіду українців. Активізація виробленого в XIX ст. наукового постулату про високий статус жінки в українському суспільстві. Проблема гендерної симетрії/асиметрії в минулому українського суспільства в сучасній історичній науці. Гендерні аспекти національного дискурсу в історії України. Ідея національної державності і потреба в ідеалізації гендерної симетрії історичного досвіду українців.

Тема 4.2. Радянська ідеологема «вирішення жіночого питання» і її вплив на статус жінок і чоловіків в УРСР. «Контракт працюючої матері».

Зміни в соціальному становищі статей в радянський період. “Нова радянська жінка” і “новий радянський чоловік”. Гендерна сегрегація соціальних ролей, декоративна і символічна участь жінок в сфері державного управління. Зростання гендерних конфліктів (“війна статей чи гендерної радянської ідеології?”) і їх прояви в соціальному житті. Кар’єрне просування жінок і чоловіків у життєвому циклі за радянської доби.

Від “жіночого розкріпачення” до “вирішення жіночого питання”: перетворення ідеї про вирішення жіночого питання на догму в радянському дискурсі. Вбудовування цієї ідеологеми у загальний конструкт радянської ідеологічної системи. Деконструкція радянської ідеологеми в пострадянській літературі. Поняття “контракту працюючої матері” та ефект “скляної стелі”.

Тема 4.3. *Форми, ідеологія і етапи жіночого руху і активізму в Україні в XIX-XX ст. Жіноче благодійництво і сестринство. Організації українок в світі*

Перші жіночі організації в Україні, їхні цілі, ідеологія і спрямованість діяльності, зв'язки із міжнародним жіночим рухом. Формування національної специфіки жіночого руху в Україні в XIX-XX ст. Роль і значення просвітництва в жіночому активізмі. Заснуванням першого жіночого товариства у Станіславі та жіночого товариства О. Доброграєвої (Київ), «Клубу русинок», «Гурток українських дівчат», «Союзу українок». Феміністські ідеї ідеологів українського жіночого руху Н. Кобринської, С. Русової, Х. Алчевської та О. Кобилянської.

Зростання участі жіноцтва в діяльності різноманітних політичних партій з 90-х рр. XIX ст. Жіноча громада і її діяльність. Товариства взаємодопомоги і

оборони жінок в Харкові, Києві, Одесі на початку ХХ ст. Внесок жінок в організацію і діяльність Українського Червоного хреста. Зростання жіночої періодичної преси. Активізація громадської і політичної діяльності жінок, самоорганізації жінок після 1917 р. Жіночі з'їзди і утворення “Жіночого Українського союзу”. Українська жіноча національна рада (1919 р.) та її роль у налагодженні зв'язків з міжнародним жіночим рухом.

Специфіка жіночого активізму в Радянській Україні. Створення інституту жінвідділів як допоміжної ланки між партією і широкими масами трудящих жінок. Обмеження їх діяльності ідеологією класової боротьби. Прояви протестного руху жінок в 1920-1930-х рр. Ради жінок на підприємствах і установах у повоєнний період як форма контрольованих жіночих організацій.

Особливості сучасного жіночого руху в Україні. Зростання самосвідомості і самоорганізації жінок. Відродження традиційного жіночого руху (Жіноча громада, Союз Українок). Створення і діяльність соціально орієнтованих жіночих організацій (організація солдатських матерів, Ліга “Матері і Сестри — воїнам України”, Всеукраїнська спілка організацій багатодітних), громадських об'єднань ділових жінок та жінок-вчених. Відстоювання своїх прав і політична діяльність українських феміністичних організацій. Проведення Першого всеукраїнського з'їзду жіночих організацій (1994 р.).

Тема 4.4. Розмаїття жіночих образів в українській історії: великі/елітні жінки, жінки-відьми, жінки-воїни, жінки на маргінесі, жінки-революціонерки, жінка-домогосподарка

Дихотомічність світу жіночих образів в українській історії. Абсолютизація і культивування діяльності “видатних” жінок в українській історії. Образи великих княгинь Київської Русі, видатних діячок жіночого руху ХІХ-ХХ ст., радянських жінок-трудівниць. Демонізація жіночого в образах жінки-відьми і ворожки. “Полювання на відьом” в українському минулому. Образи войовничості українок від амазонок до військових: історичні ідеали і суспільні реалії. Жінки-шинкарки та покритки як етнічна специфіка жіночих образів на “маргінесі”. Викристалізування їх історіографічних канонів. Жінка-революціонерка як нова історична реальність і життєва стратегія, проблема материнства. “Мемуари революціонерок”: формування ідеологічного конструкту радянського образу революціонерки.

Тема 4.5 Масове залучення жінок до капіталістичної і радянської індустріалізації. Явища фемінізації низькооплачуваної праці і безробіття. Складний шлях жінок до професії: жінки в освіті і науці

Гендерно маркована продуктивна/непродуктивна праця індустріальної доби. Робота і дозвілля жінок і чоловіків різних соціальних прошарків доби капіталістичної модернізації в Україні ХІХ-початку ХХ ст. Робітники і робітниці, фемінізація низькооплачуваної праці. Наслідки масового залучення жінок до капіталістичного виробництва.

Роль жінок і чоловіків в радянській індустріалізації і колективізації. “Жінки на трактор”. Жіноча праця в радянській гендерній системі. Участь жінок в русі соцзмагань і рух стахановок. Система гендерно маркованих заохочень праці. Рух дружин-суспільниць. Паша Ангеліна і жіночі колективи ударниць. Масове

залучення жінок до суспільного виробництва. Місце жінок в структурі економічної діяльності. Влада, праця і гендер в сучасному українському суспільстві. Тенденції фемінізації безробіття. Прояви професійної сегрегації за ознакою статі в радянській і пострадянській часи в Україні.

Розвиток жіночої і чоловічої освіти в різні історичні часи. Інститути шляхетних дівчат, жіночі пансіони, єпархіальні училища, недільні школи. Складний шлях до освіти жінок у XIX – початку XX ст. Вищі жіночі курси в Києві, Харкові, Одесі. Уявлення про освіту жінок у працях видатних педагогів минулого (Коменський Я., Ушинський К., Алчевська Х., Русова С., Макаренка А., Сухомлинського В.). Вища жіноча освіта як показник змін життєвих стратегій українських жінок в історії XX ст.

Тема 4.6. Тіло і влада: історичні зміни сексуальності і інтимної сфери. Сексуальна революція. Гендерні аспекти материнства, батьківства та подружнього життя в різні історичні періоди і різних соціальних груп. Проблема розлучення і розподілу матеріальних благ

Перші дослідження про тіло, тілесність та сексуальність в традиційній культурі українців в історіографії XIX-XX ст. Соромицький фольклор. Формування концептів: “сексуальність” як історичного конструкту, що непосредно пов'язаний із цілісною системою суспільних відносин (М. Фуко) та “сексуальна культура” та її складові (сексуальний символізм, настанови й ціннісні орієнтації, соціальні інституції, нормативні заборони та приписи (І. Кон)). Гендерна експертиза сексуальної культури українців: жінка як заручниця забобон і примусів в залежності від стану свого тіла в різні історичні періоди. Сакралізація дівочої цноти. Контроль над народжуваністю і контрацепція. Вплив індустріальної модернізації, процесів урбанізації, тріумфу особистості та жіночої емансипації на норми сексуальної поведінки. Революційні зміни в сексуальних нормах раннерадянського періоду. Перші революційні радянські декрети про сексуальність. Дискусії про тіло, тілесність і інтимну сферу в 1920-х рр. Теорія “склянки води” О. Коллонтай. ”12 половых заповедей революционного пролетариата” А. Залкинд. Посилення контролю за тілом, сексуальністю і народжуваністю в тоталітарну добу сталінізму. Гендерна політика щодо абортів в Радянській Україні.

Етнічні стереотипи поведінки батьків в традиційній українській культурі. Зміни у шлюбно-сімейній звичаєвості в період польської і російської колонізації українських земель. Жіноче право та “материзна”. Гендерна сегрегація сімейних ролей в радянський час. Статус “мать-героїня” і приференції багатодітним жінкам. Шлюблюбно-сімейні устанавлення в сучасній українській сім'ї.

Тема 4.7. Гендерні ролі і стратегії виживання жінок і чоловіків в екстремальні часи воєн, підпілля, окупації, голодоморів, тоталітарного режиму

Гендерні аспекти війни і збройних конфліктів: гендерний дисбаланс у тилу і на фронті, відмінності у досвідах чоловіків і жінок. Жінка у війську як подвійна маргіналізація жіночого. Вони частіше стають біженками, жертвами звалтувань, потрапляють у сексуальне рабство. Але поряд з цим війни і збройні конфлікти виявляють нові появи жіночої дієздатності та певні емансипаційні ефекти війни на двох рівнях — особистісному і суспільному. Відмінності між самими жінками у

мотивах поведінки, переживаннях війни, оцінці свого досвід: жінки на примусових роботах, досвід евакуації, тилова праця, в'язні концтаборів, військовополонені. По два береги: активістки жіночого руху між патріотизмом і пацифізмом в роки Першої світової війни. Війна як прояв часткової гендерної рівності. Активізація жіноцтва в роки світових воєн і зростання емансипаційної свідомості у жінок. Зміни в гендерній політиці під час воєн. Масштаби участі радянських жінок в регулярному війську в роки Другої світової війни. Формування позитивної громадської думки про жінок в уніформі. Тіло і сексуальність у просторі війни: повсякденні практики, мотиви, додатковий ресурс для виживання. Мемуари жінок: пропаганда і замовчування. Усні спогади остарбайтерок: досвід примусової праці. Гендерні виміри голодоморів. Стратегії виживання жінок і чоловіків під час тоталітарної влади та підпілля. Спогади учасниць підпільного руху. Партизанські шлюби і партизанські діти.

3. Заплановані види навчальної діяльності та методи навчання

З навчальної дисципліни в навчальному плані набору аспірантів поточного року та додатку до нього заплановано такі види:

- з навчальних занять: лекції, семінарські заняття
- з індивідуального завдання: реферат.

Основні методи навчання³

Під час вивчення навчальної дисципліни застосовуються стратегії активного й колективного навчання, які визначаються такими методами і технологіями:

- 1) методи проблемного навчання (проблемний виклад навчального матеріалу, частково-пошуковий (евристична бесіда) і дослідницький метод);
- 2) особистісно-орієнтовані технології, засновані на активних формах і методах навчання («мозковий штурм», наукова дискусія, експрес-конференція, круглий стіл);
- 3) інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують проблемно-дослідницьке спрямування навчання та активізацію самостійної роботи аспірантів (використання аудіо-, відео-підтримки навчальних занять). Розробка і застосування на основі комп'ютерних і мультимедійних засобів творчих завдань, доповнення традиційних навчальних занять засобами взаємодії на основі мережевих комунікаційних можливостей.

3.1. Лекційні заняття

З дисципліни рекомендується проведення 7 лекційних занять, на яких у робочій програмі кредитного модуля слід запланувати проведення експрес-контролів на останній лекції кожного тематичного розділу.

На лекціях розглядаються ключові теоретичні питання дисципліни, закладається підґрунтя для підготовки до семінарських занять, виконання самостійної роботи.

³ Активні методи навчання у вищому навчальному закладі / М. Дяченко-Богун // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. - 2014. - Вип. 14. - С. 74-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_14_14

№ п/п	Назва теми лекційного заняття
1	<i>«Переглядаючи універсальність історіописання»: феміністична ревізія андроцентричного викривлення минулого і становлення концепту «гендер»</i>
2	<i>«Гендерна майстерня історика»: понятійний апарат і методологічні засади гендерного підходу в історії.</i>
3	<i>«Набираючи силу»: гендерно-історичні студії в Україні на рубежі ХХ-ХХІ ст. та їх легітимізація в науковому просторі.</i>
4	Гендерно марковані міфи та ідеологеми в історії України
5	Жіночий рух та розмаїття жіночих образів в українській історії
6	Гендер та праця: історичний контекст
7	Гендерні ролі і стратегії виживання жінок і чоловіків в екстремальні часи воєн, підпілля, окупації, голодоморів, тоталітарного режиму

3.2. Семінарські заняття

З дисципліни рекомендується проведення 6 семінарських занять.

Основні завдання циклу семінарських занять: мають за мету сприяти поглибленому засвоєнню і закріпленню проблемних теоретичних питань навчальної дисципліни, встановленню зв'язку між загальними нормами культури наукової мови та практикою історичних досліджень.

Семінарські заняття проводяться у навчальних групах чисельністю 8–10 здобувачів.

На семінарських заняттях обговорюються питання, спрямовані на те, щоб закріпити знання теоретичних основ навчальної дисципліни, встановлюється зв'язок між загальними нормами культури наукової мови та практикою історичних досліджень для опрацювання історіографічної спадщини, а також формування підґрунтя для підготовки власних праць.

Приблизна тематика семінарських занять

№ п/п	Назва теми семінарського заняття
1	Тема 1.2.-1.3. Пожвавлення фемінізму в 1960-х рр. і пробудження нового соціального жіночого самоусвідомлення. Зародження жіночих студій в західній науці і виокремлення в них історичної фемінології («his-story» vs «her-story»). Особливості термінологічного оформлення гендера в процесі розвитку теорії фемінізму і жіночих студій
2	Тема 2.2. Варіативність і множинність методів і методик аналітичної роботи (гендерна експертиза, деконструкція гендерних ієрархій, метод спостереження, дискурсивний аналіз, інтерв'ю, кількісні і якісні методи та ін.). «Чоловіче» і «жіноче» в історії. Співвідношення жіночої і гендерної історій

3	Тема 4.2. Радянська ідеологема «вирішення жіночого питання» і її вплив на статус жінок і чоловіків в УРСР. «Контракт працюючої матері».
4	Тема 4.3. Форми, ідеологія і етапи жіночого руху і активізму в Україні в XIX-XX ст. Жіноче благодійництво і сестринство. Організації українок в світі.
5	Тема 4.6. Тіло і влада: історичні зміни сексуальності і інтимної сфери. Сексуальна революція. Гендерні аспекти материнства, батьківства та подружнього життя в різні історичні періоди і різних соціальних груп. Проблема розлучення і розподілу матеріальних благ
6	Тема 4.7. Гендерні ролі і стратегії виживання жінок і чоловіків в екстремальні часи воєн, підпілля, окупації, голодоморів, тоталітарного режиму .

3.3. Індивідуальне завдання

З навчальної дисципліни як індивідуальне семестрове завдання заплановано **реферат**.

Окремим індивідуальним завданням є реферат, який є відповідно до навчального плану обов'язковим для здобувачів усіх форм навчання. Метою його підготовки є поглиблене вивчення окремих питань з гендерної історії України, що дозволяють апробувати на практиці отримані навички і здатності.

В разі невиконання або не зарахування (0 балів) реферату здобувач не допускається до заліку.

Приблизна тематика (реферату):

1	Специфіка джерельної бази жіночої/гендерної історії та феномен «жіночого письма».
2	Культурно-просвітницька діяльність жіночих організацій української діаспори.
3	Українські жінки в фізичній культурі і спорті Радянської України 1920-1930-х рр.
4	«Жінка і соціалізм» А. Бебеля і її значення для формування соціалістичного напрямку жіночого руху.
5	Представництво українок в радянській авіації у довоєнний і воєнний періоди.
6	Участь українських жінок в селянському опорі радянській колективізації (1928-1932 рр.).
7	Гендерні виміри голодомору в Радянській Україні 1932-1933 рр.

4. Оцінювання результатів навчання

З навчальної дисципліни семестрова атестація проводиться у формі **заліку**. Залік проводиться на позаплановому семінарському занятті.

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна рейтингова система і університетська шкала оцінювання.

Для діагностики успішності навчання здобувачів рекомендується застосовувати **залікову контрольну роботу** (заліковий білет) у разі, якщо здобувач має стартові бали більше, ніж **0,4RD** та виконав необхідні умови допуску до заліку або вирішив підвищити свою оцінку.

Заліковий білет складається із *двох* теоретичних завдань.

Відповідно до вимог викладача на заліку студентам не дозволяється користуватись додатковим матеріалом.

Зразок залікового білету та завдання до нього додаються в додатку «**Діагностика результатів навчання**» (додаток А).

5. Рекомендована література

5.1. Базова література:

1. Богачевська-Хом'як М. Засади українського гендеру / Марта Богачевська-Хом'як // Критика. – 2006. – № 9 (107). – С. 14-16.
2. Будде Г. Ф. Пол истории / Г. Будде // Пол, гендер, культура; [под ред. Э. Шоре и К. Хайдер]. – М., 1999. – С. 131-155.
3. Кісь О. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології / Оксана Кісь // Український історичний журнал. – 2012. – № 2. – С. 159-172.
4. Кириленко С. О., Луняк Є. М. Гендерні історичні студії: світовий та вітчизняний досвід: навч.-метод. посіб. / С. О. Кириленко, Є. М. Луняк. – Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2019. – 200 с.
5. Скотт Джоан Гендер: полезная категория исторического анализа / Скотт Джоан // Введение в гендерные исследования. Ч. II: Хрестоматия; под ред. С.В. Жеребкина. – Х.: ХЦГИ, 2001; Спб.: Алетейя, 2001. – С. 405-436.

5.2. Додаткова література:

1. Айвазова С. К истории феминизма / С. Айвазова // Общественные науки и современность. – 1992. – № 6. – С. 153-168.
2. Богачевська М. Український жіночий рух з перспективи сторіччя: До 100-річчя від першого публічного. світського з'їзду жінок у Станіславові / Марта Богачевська // Альманах Станіславівської Землі: Зб. матеріалів до історії Станіславова і Станіславщини: Т.2. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1985. – С.792–797.
3. Буряк Л. Жінка в українському історичному наративі: автори, ідеї, образи / Лариса Буряк. – Київ: Національна академія управління, 2010. – С. 7-11, 21-23, 28-31.
4. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М.Маєрчик, О.Плахотнік, Г.Ярманової. Київ: Критика, 2017. – 217 с.
5. Гендерный калейдоскоп : [Курс лекций для вузов] / Рос. акад. наук, Ин-т соц.-экон. проблем народонаселения, Моск. центр гендер. исслед. ; [под общ. ред. М. М. Малышевой]. – М. : Академия, 2001. – С. 209-228.
6. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство; Під редакцією Л. Гентош, О. Кісь. – Львів: ВНТЛ-Класика. – 250 с

7. Женщины. История, Общество: сб.ст.; [под ред. В.Успенской]. – Вып.2. – Тверь, 2002.
8. Кісь О. Бунтівна наука. Феміністська парадигма в культурній та соціальній антропології (західний досвід) / Оксана Кісь // Сучасність.- 2008.- № 10 – С. 43-51.
9. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ-першої третини ХХ ст: типологія та європейській культурно-історичний контекст / Оксана Маланчук-Рибак. – Чернівці : Книги-ХХІ, 2006. – 499с.
10. Маскулинность как историческая проблема. Диалог со временем 31. Специальный выпуск: Нормы и девиации в гендерной истории и историографии / Гл.ред. Л.П. Репина. – Москва, 2010. – С.338–372.

5.3. Інформаційні ресурси:

1. Aspasia. The International Yearbook of Central, Eastern, and Southeastern European Women's and Gender History: <http://journals.berghahnbooks.com>.
2. International Federation for Research in Women's History <http://www.ifrwh.com>.
3. Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА»: <http://krona.org.ua>
4. Музей жіночої та гендерної історії: <http://gender.at.ua/>.
5. Українська асоціація дослідників жіночої історії: <http://www.womenhistory.org.ua>.

ДІАГНОСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

з навчальної дисципліни
«Гендерна історія України»

Зразок екзаменаційного білету

(Форма N Н-5.04)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)
(назва ступеня)

Спеціальність 032 Історія та археологія
(код і назва напрямку підготовки)

Освітня програма Історія
(код і назва спеціальності)

Навчальна дисципліна Гендерна історія України
(назва)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1 *Питання з I блоку питань*

2 *Питання з II блоку питань*

Затверджено на засіданні кафедри Історії
(назва кафедри)

Протокол № _____ від « _____ » _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) Світлана КОСТИЛЄВА
(Прізвище та ініціали)

ПИТАННЯ для формування екзаменаційних білетів*

Питання I з блоку питань I

1. Порівняйте розвиток феміністичної думки і практики в ХІХ ст. в Західній Європі, США і Україні? В чому Ви бачите спільні риси, національні відмінності, здобутки і невдачі?
2. Проаналізуйте особливості становлення українського жіночого руху в ХІХ – початку ХХ ст. у взаємодії націоналізму і фемінізму?
3. В чому полягало завдання фемінізму як соціального руху на початку ХХ століття? Як тоді жінки розуміли оскарження попередніх повсякденних гендерних автоматизмів?
4. Порівняйте жіночі організації до, в роки та після революції 1917 року, а також першого десятиліття радянської влади в Україні? В чому виявлялися відмінності й спільні риси?

5. Визначте основні історичні джерела та методи дослідження гендерних відмінностей та нерівностей у XX столітті.
6. Розкрийте жіночий досвід та стратегії виживання в екстремальні часи громадянської війни та Світових воєн XX ст. В чому Ви бачите їх відмінність від чоловічого?
7. Розкрийте основні напрямки і форми жіночого благодійництва XIX-сер. XX ст. Якою мірою це пов'язано із елітністю соціального статусу жінок?
8. Розкрийте труднощі отримання жінками освіти у XIX ст. Поясніть причини такої ситуації і неформальні шляхи досягнення вищої освіти.

Питання II з блоку питань II

1. Висвітліть основні інтерпретації поняття «гендер». Як вони змінилися під впливом ідей постмодернізму та постструктуралізму?
2. Як змінився статус жінок як робочої сили в радянські часи в Україні? Як ідеологічно це пояснювалося? Які визначення та пояснення цьому надали феміністки-історикині?
3. Які жіночі образи та як описувалися жінки в літературі середньовіччя і раннього модерну? Чому вони залежали від приписів «дозволеного»? Якою бачили «ідеальну» жінку?
4. Поясніть, які причини призвели до необхідності впровадження терміну «гендер»? Які можливості і складнощі виникли із його використанням?
5. Охарактеризуйте сучасну історіографічну ситуацію з жіночою/гендерною історією в Україні і світі.
6. Проаналізуйте перші дослідження про тіло, тілесність та сексуальність в традиційній культурі українців в історіографії XIX-початку XX ст.
7. Проаналізуйте основні стратегії виживання жінок і чоловіків під час тоталітарної влади та підпіллі. Визначте їхній гендерний аспект.
8. В чому Ви бачите завдання фемінізму як соціального руху у контексті критики універсальності історіописання?

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНУ КОНТРОЛЬНУ РОБОТУ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Рівень вищої освіти Третій (освітньо-науковий)

спеціальність 032 Історія та археологія

Освітня програма Історія

форма навчання Денна

Навчальна дисципліна Гендерна історія України

Модульна контрольна робота № _____

1

Викладач

Ім'я ПРІЗВИЩЕ

ПИТАННЯ для формування завдання з модульної контрольної роботи

1. Проаналізуйте візуальний контент плакатів (малюнків, фото) Радянського союзу (або з Вашого історичного періоду) із застосуванням гендерного підходу в історії.
2. Охарактеризуйте сучасну історіографію з гендерної проблематики дотичної до Вашої теми дисертаційного дослідження.
3. Охарактеризуйте історичні джерела з Вашої дисертаційного дослідження за гендерним маркером та виявіть їхній гендерно-історичний контекст.
4. Порівняйте гендерно марковану зарубіжну та українську історіографію за темою Вашого дослідження.
5. Проаналізуйте можливі гендерні підходи, методики, теорії та концепції, які, на Вашу думку, будуть найефективніші у Вашому дослідженні.